

Dünya Mirası & Endüstri Mirası...

Ulusal Hava ve Uzay Endüstrilerimiz Penceresinden Bir Bakış

Can EREL

Uçak Mühendisi

can.ereel@canerel.com.tr

"Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme"¹ tanımlarına göre...

"**Kültürel Miras**" veya "**Kültür Mirası**"...

...önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş ve evrensel değerlere sahip olduğuna inanılan eserlere verilen genel bir isimdir. Bu başlıkta,

- **Anıtlar**
- **Yapı Toplulukları**
- **Sitler**

kapsanmıştır.

"**Doğal Miras**"...

İstisnaî evrensel değeri olan...

...estetik veya bilimsel açıdan, fiziksel ve biyolojik oluşum veya topluluklarından oluşan doğal anıtlar,

...bilim veya muhafaza açısından, jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar,

...bilim, muhafaza veya doğal güzellik açısından doğal sitler veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar.

Bu iki tip miras kapsamına göre, kendi toprakları üzerinde bulunan çeşitli varlıkları saptayıp belirlemek bu Sözleşmeye taraf olan her devlete ait bir sorumluluk olarak belirlenmiştir.

Endüstri Mirası²

Eski endüstri yapılarının korunmasına yönelik ilk farkındalık, İngiltere'de ortaya çıkmıştır.

...bu amaçla yürütülen, eski endüstri yapılarını araştırma, ortaya çıkarma ve kayıt altına alma işlemleri "**Endüstri Arkeolojisi**" olarak adlandırılmış, ortaya çıkarılan yapılar ise "**Endüstri Anıtları**" olarak nitelendirilmiştir. Korunan varlığın, tekil bir endüstri yapısı değil, belirli bir alanda toplanan yapı ve tesislerin tümü olması halinde bu alan bir bütün olarak "**Endüstri Siti**" olarak tanımlanmıştır.

Teknolojinin gelişimine paralel olarak, fonksiyonunu yitiren eski endüstri yapılarının korunmasını esas alan bu yaklaşım uluslararası ilgi görmüş, düzenleme küresel boyut kazanarak "**Endüstri Mirası**" kavramı ön plana çıkmış, endüstri anıtları ve sitelerinin ulusal olduğu kadar küresel bir mirasın bileşenleri olduğu görüşü de benimsenmiştir.

Bugün "**Dünya Mirası**"³ listesindeki varlıklar içinde endüstri mirası varlıklarının sayısı de hızla artmaktadır.

¹ UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation): "[Convention Concerning the Protection of the World Cultural And Natural Heritage](#)"

² Mehmet SANER; "[Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye'deki Yaklaşımlar](#)"; Planlama; 2012.

³ UNESCO: "[World Heritage List](#)"

Bu tanımlarla, ulusal havacılık ve uzay pençesinden bir bakılır ise...

1912 yılından...

... **Ayastefonos (Yeşilköy) ile Safraköy (Sefaköy) arasındaki ilk Hava Meydanımız**

1914 yılından...

... **Yeşilköy'deki Bahriye Tayyare Mektebi**

1925 yılından...

... **Türk Tayyare Cemiyeti kuruluşu Belgesi ve ülke sathına yayılı Tesisleri**

... **Kuva-yı Havaiye Müfettişliği'nin Eskişehir Hava Okulu**

... **T.C. ve Junkers arasında imzalanan sözleşmeye göre yapılandırılan TOMTACH'ın,**

...**Kayseri Tayyare Fabrikası**

...**Eskişehir Tayyare Tamirhanesi**

... **T.Ta.C. Akköprü Marangoz Atölyesi**

1932 yılından...

... **İlk Türk sivil tayyaresi VECİHİ XIV, ilk Türk yolcu tayyaresi VECİHİ XVI tayyarelerinin inşa edildiği Vecihi Faham Tayyare Atölyesi Tesisleri**

1932 yılından...

... **Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk tayyare mühendisi Selahaddin ALAN'ın ilk prototip uçağını**

... **ürettiği Eskişehir Tayyare Tamirhanesi tesislerindeki Tayyare Etüd ve İmalat Atölyeleri**

... **İlk Türk Sivil Havacılık Okulu Vecihi Sivil Tayyare Mektebi (V.S.T.M.) tesisleri**

1935 yılından...

... **THK Ankara Türkkuşu Tesisleri**

1936 yılından...

... **THK Eskişehir - İnönü Planör Kampı**

... **Mühürdarzade Mehmet Nuri DEMİRAĞ'ın sermayesi ile T.C.nin ilk tayyare mühendisi**

... **Selahaddin ALAN'ın bilgisinin iş ortaklığında Beşiktaş'ta kurulan ilk özel girişim Nuri Demirağ**

... **Tayyare Atölyesi (Nu.D.T.A.) tesisleri**

1937 yılından...

... **THK Ankara - Etimesgut Motorlu Uçuş Kampı**

1939 yılından...

... **Mühürdarzade Mehmet Nuri DEMİRAĞ'a ait Türkiye'nin ilk yerli Paraşüt Üretim Tesisleri**

1941 yılından...

... **Mühürdarzade Mehmet Nuri DEMİRAĞ'a ait,**

... **Sivas-Divriği'deki GÖK Uçuş Okulu**

... **İstanbul-Yeşilköy'deki Elmas Paşa Çifliği arazisindeki Gök Stadyumu ve Uçuş Alanı**

1942 yılından...

... **THK Etimesgut Uçak Fabrikası**

1943 yılından...

... **İTÜ Makine Fakültesinin alt dalı olarak başlayan Tayyare Mühendisliği Tesisleri**

... **İTÜ Makine Fakültesi Rüzgâr Tüneli**

1948 yılından...

... **THK Gazi Motor Fabrikası**

1950 yılından...

... **Ankara'da MEB Rüzgâr Tüneli**

ilk görülebilecekler olabilir.

Cumhuriyetin yüzyıl dönümüne yaklaşırken, bu ve unutulmuş yapı ve alanlardan temel - başlangıç işlevlerini yitirilenlerin, aynı dünya mirası⁴ için belirtilen özellikler belirlenerek "**Türk Endüstri (Havacılık) Mirası**" listesine alınarak korumaya alınması ilk adım olmalıdır. Bunun içi akla gelen ilk örgütlenme, aktif endüstriyel ve akademik kurum ve kuruluşlarımızın işbirlikleri olabilir...

...geç kalınırsa, bu yapı ve alanlar da rantçı dönüştürücülerin, örnekleri hemen görülebilecek, görgüsüz ve estetik yoksunu ürünleri haline gelecek ve endüstrilerimiz köksüz kalacaktır.

ulusal havacılığın gelişimi sürecine katkı sağlamış her bir Tayyareciyi minnet, lacivert gökyüzüne uğurladıklarımızı rahmet ile anarak...

⁴ "Dünya Mirası" anıt ve sitler için aranan özellikler;

- İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması,
- Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere, insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi,
- Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın, tek ya da ender rastlanan bir temsilcisi olması,
- Bir yapı tipinin seçkin bir örneği, ya da insanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir mimari ve teknolojik bütünün veya peyzajın örneği olması,

olarak belirlenmiştir. İstanbul'un tarihi alanlar, bu dört ölçütü de karşıladığı için Dünya Mirası Listesi'ndedir.

